

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทย

Learning Management Guidelines for Social Studies: Historical Substance in Creating Thai-ness Consciousness

วิภาพรรณ พินลา^{1*}

Wipapan Phinla^{1*}

บทคัดย่อ

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทยนั้น ครูผู้สอนต้องส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนได้คือความรู้ ทักษะกระบวนการ ตลอดจนเจตคติและค่านิยมที่ดี โดยครูต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการแสวงหาความรู้ และครูผู้สอนต้องเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวมข้อมูล การสืบค้น การเชื่อมโยง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และตีความ การอธิบาย การสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้แก่ผู้เรียน เช่น การจัดแสดงผลงาน การเขียนรายงานเกี่ยวกับแนวคิดกระบวนการ และผลของโครงการหรือชิ้นงานให้ผู้อื่นเข้าใจ อีกทั้งครูผู้สอนต้องส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ผู้เรียนจะได้รับโดยให้ผู้เรียน เห็นคุณค่าและให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้และนำวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, สังคมศึกษา, ประวัติศาสตร์, สำนึกความเป็นไทย

---

¹ อาจารย์สาขาการสอนศิลปศาสตร์ (การสอนสังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

* Corresponding author : Phinla_89@hotmail.com

Abstract

Guidelines for learning management in social studies, as historical substance in creating Thai-ness consciousness require teachers to promote the skills needed in managing learning historical substance where learners gain knowledge, process skill, positive attitudes and good values. In order to achieve these aims, the teacher must serve to stimulate learning in the students to practice on their own in the pursuit of knowledge. Teachers are only required to give advice in organizing learning activities. This can be conducted by the historical method in order for students to gather information, search for data, make connection, analyze, synthesize and interpret, describe and outline the knowledge acquired from activities interested by students. Activities organized include exhibition of student's work, writing about the process concept and results of the project or piece of work for others to understand. The teachers need to promote desirable characteristics of the learners by making them appreciate the values of and cooperation in the conservation of wisdom, cultural and local traditional heritage, as well as linking the knowledge gained and utilizing historical study methods in their daily life with sustainable stability.

Keywords: organizing learning activities, social studies, history, Thai-ness awareness

เป้าหมายสำคัญของสาระประวัติศาสตร์

ในวาระที่ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประกาศนโยบายในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชาติได้มีความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ความเป็นไทย รักชาติ ศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย มีความปรองดอง สมานฉันท์ เพื่อสันติสุขในสังคมไทย ดังนั้นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ในสาระประวัติศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาพลเมืองของประเทศ เพื่อเสริมสร้างสำนึกความเป็นไทยและความเป็นปึกแผ่น ตลอดจนการอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมของคนในชาติให้คงอยู่สืบไปได้ ดังจะเห็นได้จากพระราชเสาวนีย์ตอนหนึ่ง ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ แก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ที่ทรงห่วงใยในจัดการเรียนรู้ในวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนชาติไทยให้มีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ความเป็นมา ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยเรียนรู้จากการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหาในการตัดสินใจบนพื้นฐานเหตุผลอย่างมีหลักการ เช่น การใช้ประเด็นใกล้ตัวให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนในการสืบค้นประวัติตนเอง ครอบครัว หรือ ชุมชนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในความรัก ความภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตนก่อนที่จะเรียนประวัติศาสตร์ของชาติ และประวัติศาสตร์นานาชาติต่อไป มีการกำหนดเป้าหมายสำคัญของสาระประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

1. สร้างความเข้าใจปัญหาและบริบทของสิ่งแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน โดยประวัติศาสตร์หรือการสืบสวนอดีตความเป็นมาของมนุษย์ ทำให้เรารู้ว่าพฤติกรรมและความคิดความเชื่อของคนในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการมาอย่างไร อันจะ

นำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจปัญหาอย่างมีเหตุมีผลจากการศึกษาอดีตเพื่อให้เข้าใจปัจจุบัน ซึ่งเห็นแนวทางก้าวสู่นาคต

2. รู้รากเหง้าความเป็นไทย เข้าใจและภูมิใจในชาติของตนเอง โดยเหตุการณ์สำคัญในอดีตของสังคมไทย เริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน การสร้างบ้านเมืองการขยายอาณาเขตเพื่อสร้างความมั่นคง ซึ่งเป็นผลมาจากวีรกรรมและความเสียสละของบรรพบุรุษล้วนเป็นความรู้จากประวัติศาสตร์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการปลูกฝังความรัก ความสามัคคีความเข้าใจและความภาคภูมิใจของคนในชาติ

3. รู้บทเรียนเรื่องราวในอดีตเพื่อปรับปรุงแก้ไขในสังคมปัจจุบัน โดยการนำข้อบกพร่อง ความผิดพลาด ความสำเร็จ ความสำเร็จของบรรพบุรุษประวัติศาสตร์ที่ได้มาคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในทุกมิติเพื่อใช้เป็นบทเรียนสำหรับการมองเห็นปัญหาในปัจจุบันได้ชัดเจน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การเป็นบทเรียนที่มีค่าสำหรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไปในอนาคต

4. รู้ความเป็นมาและวัฒนธรรมของประเทศของตนและต่างประเทศ เป็นรากฐานในการเรียนรู้ระบบวิถีคิด วิถีปฏิบัติในวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าของมนุษยชาติที่อยู่ในบริบทพื้นที่อื่น ๆ ดังนั้นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างถูกต้องจะทำให้เข้าใจลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของชนชาติอื่น ประเทศอื่น หรือภูมิภาคอื่น ทำให้เราเข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในการวิเคราะห์ปัจจัยวัฒนธรรมของตนเองอันเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจอันดีอย่างแท้จริง

5. การจดบันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต โดยการเรียนรู้จากทั้งในและนอกห้องเรียนที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกต การทดลอง การสืบค้น การตรวจสอบ การตัดสินใจได้ด้วยตนเองเป็นหลัก ตลอดจนการฝึกทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาที่ได้รอบคอบและมีเหตุผล ตลอดจนการรู้เท่าทันข้อมูลที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน

6. รู้วิธีการศึกษาเรื่องราวสำคัญ ที่เชื่อว่าเกิดขึ้นจริง โดยการ

ให้ความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ จากการเรียนรู้ค้นพบด้วยตนเองในการใช้เครื่องมือวิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของมนุษย์ที่มีอยู่ทุกพื้นที่ เช่น ประวัติของตัวเรา และครอบครัว ความเป็นมาของตระกูลหมู่บ้าน และชุมชนที่เราอาศัยอยู่ ศาสนสถาน ตลาด ประเพณี ล้วนเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเราเอง และเป็นเรื่องที่เราทุกคนสามารถสืบค้นหาความรู้เหล่านี้ แล้วนำมาเสนอให้ผู้อื่นรู้ได้ เรียกว่าการสร้างความรู้ หรือการเติมความรู้ให้แกโลก

กรมวิชาการ (2542: 86) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และตัดสินใจ โดยรู้จักนำเอาเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบันแล้วทำการวิเคราะห์เหตุที่มากและผลที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับอนาคตต่อไป

2. เพื่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความคิดโดยใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจอย่างคนคิดเป็น มีความรู้ และมีทักษะ

ในการใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เข้าถึงความจริง รวมทั้งสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน

3. เพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นเหตุเป็นผลในสังคมมนุษย์ว่า เหตุการณ์ในอดีตย่อมมีอิทธิพลต่อภาวะความเป็นอยู่ของสังคมในปัจจุบัน และสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็มีอิทธิพลต่ออนาคต

4. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความเป็นมาของชาติบ้านเมือง เห็นความเสียสละ ความมานะบากบั่นความพยายาม และความสามารถในอันจะก่อให้เกิดความรู้สึกรักชาติรักบ้านเมืองของตนเอง

5. เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับสิ่งที่เป็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ และเกิดความสนุกความสนใจในการสืบค้นเรื่องราวในอดีตจากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

จากเป้าหมายสำคัญของสาระประวัติศาสตร์ เป็นรากฐานของวิชาการทุกสาขาที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และอยู่ร่วมกันในประชาคมโลกอย่างสันติสุข ซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์

ความรู้	ทักษะกระบวนการ	เจตคติและค่านิยม	การสังเคราะห์
1. เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์	1. การอ่านอย่างกว้าง	1. ความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม	ความรู้ 1. วิธีการทางประวัติศาสตร์
2. ข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์	2. การสังเกต/เปรียบเทียบ	2. ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม	2. ความเป็นมาของชาติไทย
3. วิธีการทางประวัติศาสตร์	3. การรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูล	3. ยอมรับในความแตกต่างของมนุษยชาติ	3. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย
4. พัฒนาการมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน	4. สรุปประเด็นได้ชัดเจน	4. อยู่ร่วมกับสังคมอื่นได้อย่างสันติสุข	4. บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นและของชาติไทย
5. การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้น	5. ทักษะในการตรวจสอบประเมินข้อมูลหลักฐานอย่างมีเหตุผล	5. สามารถใช้หลักเหตุผลในการดำเนินชีวิต	ทักษะกระบวนการ 1. การสังเกต 2. การคิด
6. ความเป็นมาของชาติไทย	6. ทักษะในการวินิจฉัยแยกแยะข้อเท็จจริง	6. ความรักชาติและภูมิใจในความเป็นไทย	3. การสืบค้น 4. การเล่าเรื่อง
7. วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย	8. ทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ		5. การแก้ปัญหา 6. การใช้เทคโนโลยี
8. บุคคลสำคัญที่มีส่วนปกป้องและสร้างความเจริญรุ่งเรืองของชาติ	9. ย่อความและเรียงความ		เจตคติและค่านิยม 1. การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
	10. การเล่าเรื่องโดยอ้างอิงข้อมูลหลักฐาน		

จากการสังเคราะห์ทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ที่ผู้เรียนได้คือความรู้ทักษะกระบวนการ ตลอดจนเจตคติและค่านิยมที่ตินั้น ผู้สอนต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองในการแสวงหาความรู้ เช่น กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด

กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย โดยที่ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการ

ให้ความสนับสนุนส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับผู้เรียนที่สามารถสร้างเสริมการมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่เพื่อการต่อยอดภูมิปัญญาและการหวงแหนรักษามาตุภูมิของตนเองสืบไป

จากทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์สามารถนำมาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และตัดสินใจที่มีคุณภาพได้ เพราะกระบวนการ

ทางประวัติศาสตร์ หรือวิธีทางประวัติศาสตร์ มุ่งเสริมสร้างทางจิตใจให้ใฝ่รู้ (Inquiring mind) ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาคำตอบ โดยศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนวิเคราะห์ที่ถ่องแท้จริง และสรุปผลการสืบค้นอย่างสมเหตุสมผลอย่างมีขั้นตอนชัดเจน คล้ายกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบขั้นตอนได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์

ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์	วิธีการทางประวัติศาสตร์กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์	การสังเคราะห์
1. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน (เรื่องอะไร ช่วงเวลาใด ที่ไหน)	1. การกำหนดประเด็นปัญหาเพื่อสืบค้นหาคำตอบ ที่มีการสร้างสมมติฐานขึ้น แล้วทดลองเพื่อ ตรวจสอบสมมติฐานนั้น	1. การกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา โดยผู้ศึกษาจึงเริ่มจากการกำหนดเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการศึกษา
2. รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ครบถ้วนครอบคลุม	2. รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานอย่างหลากหลาย ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน	2. การรวบรวมหลักฐาน/การคัดเลือกหลักฐาน เป็นการรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะศึกษา
3. ตรวจสอบความจริงจากหลักฐานที่เรียกว่า การวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์	3. ตรวจสอบความจริงโดยอาศัยหลักการความเป็นไปได้มาคาดคะเน และสรุปผล	3. การประเมินคุณค่าของหลักฐาน/การประเมินหลักฐาน เป็นการวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริงเพียงใด
4. วิเคราะห์ข้อมูลและตีความเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง	4. การสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายเพื่อใช้ในการตัดสินใจ	4. การวิเคราะห์ ตีความ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล อาศัยความละเอียดรอบคอบ วางตัวเป็นกลาง มีความรอบรู้ และนำผลการศึกษารื่องนั้นที่มีแต่เดิมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมทั้งจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระบบ
5. นำเสนอผลงานความรู้ที่ค้นพบโดยปราศจากอคติและความลำเอียง	5. การนำเสนอข้อมูลในการเผยแพร่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง	5. การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของหลักฐานโดยผู้ศึกษาควรอธิบายเหตุการณ์อย่างมีระบบและมีความสอดคล้องต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผล

ดังตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์ กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การรวบรวม พิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์และตีความหลักฐานอย่างเป็นระบบ เพื่ออธิบายเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อนำมาใช้ในการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างมีมาตรฐานและตรงกับความต้องการของหลักสูตร สามารถสรุปในการการจัดหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนในประเทศไทยและโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ดังนี้

ตารางที่ 3 การจัดหลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ของโรงเรียนในประเทศไทยและโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา

หัวข้อ	หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนในประเทศไทย	หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา	แนวทางหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์
ด้านเนื้อหา	กำหนดเนื้อหาให้ผู้เรียนได้เรียนจากสิ่งใกล้ตัว และค่อยขยายออกไปสู่ประวัติศาสตร์โลก โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนระดับใดเรียนเนื้อหาอะไร	กำหนดเนื้อหาให้ผู้เรียนเรียนจากสิ่งใกล้ตัว และค่อยขยายออกไปสู่ประวัติศาสตร์โลก โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนระดับใดเรียนเนื้อหาอะไร	กำหนดเรียนเรื่องใกล้ตัว เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ ด้วยการน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีในปัจจุบัน
ด้านทักษะกระบวนการ	มีการกำหนดไว้ในมาตรฐาน แต่ไม่แสดงทักษะ/กระบวนการออกมาให้ชัดเจนว่าในแต่ละมาตรฐาน ต้องการให้ผู้เรียนเกิดทักษะ หรือกระบวนการใดบ้าง	กำหนดทักษะกระบวนการไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้ในมาตรฐาน	กำหนดทักษะ หรือกระบวนการไว้ในมาตรฐานในแต่ละช่วงชั้นเน้นการฝึกกระบวนการในการนำทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
ด้านเจตคติ	มีการระบุไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดเจตคติอะไร	มีการระบุไว้อย่างชัดเจนในหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดเจตคติอะไร	ระบุชัดเจนในหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีและค่านิยมหลัก 12 ประการ

หากพิจารณาโดยภาพรวมเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนของประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน ทั้งการกำหนดเนื้อหาที่เริ่มจากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัวก่อน แล้วค่อย ๆ ขยายเนื้อหาไปสู่โลก รวมทั้งการกำหนดทักษะกระบวนการที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน เพียงแต่ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ในมาตรฐานอย่างชัดเจนว่าในมาตรฐานใดควรให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการใด ส่วนในประเด็นของเจตคติก็มีความใกล้เคียงกันคือให้เป็นพลเมืองดีของชาติและพลเมืองของโลกในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระประวัติศาสตร์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ รวมทั้งได้ฝึกฝนทักษะการคิดและพัฒนาเจตคติที่ถูกต้อง (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, 2554: 79) โดยการเชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์กับการคิดวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นข้อเท็จจริงในอดีต คิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและคิดตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ จากการโยงเข้าหากับปัญหาในปัจจุบัน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราว ซึ่งจะสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้สอนวิชาสังคมศึกษา สามารถนำมาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีหลากหลายวิธีที่น่าสนใจ เช่น การจัดค่ายประวัติศาสตร์ โครงการงาน

ประวัติศาสตร์ การออกทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ บทบาทสมมติ ตลอดจนการศึกษาประวัติศาสตร์จากการทำเครื่องมือศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพ ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติชีวิตของบุคคลที่น่าสนใจ การใช้ Time Line ช่วยในการคิดวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้โดยวิธีทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

กาญจนา ศิริสุลิกา (2544: 164) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจดังนี้

1. กิจกรรมการอ่านประวัติศาสตร์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระทางประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากการอธิบายของผู้สอน หนังสือที่ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ สารคดี บทความทางวิชาการ เรื่องสั้น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ชีวิตประวัติ จดหมายเหตุ พงศาวดาร นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เอกสารทางราชการ กวีนิพนธ์ และสารานุกรม เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการอ่านดังนี้

1.1 ผู้สอนมอบหมายงานพิเศษให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ โดยกำหนดเรื่องที่จะอ่านและระยะเวลาในการอ่านอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจในเนื้อหาบทเรียนเพิ่มขึ้น

1.2 ผู้สอนแนะนำประเภทของหนังสือแล้วให้ผู้เรียนเลือกหนังสือที่สนใจอ่านหรือมีความชอบเป็นพื้นฐานในการอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนรักการอ่านและค้นคว้าหาคำตอบที่อยากรู้ต่อไป

1.3 ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญของหนังสือ โดยเขียนรายงานประกอบหรือสรุปเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนั้นให้เพื่อนฟัง หรือนำมาอภิปรายถกเถียงกันในกลุ่มเพื่อนที่อ่านหนังสือเล่มนั้น

1.4 ผู้สอนอาจกำหนดรางวัลเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ โดยมอบหมายหนังสือ เกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ให้ในโอกาสอัน

ควร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักอ่านและสะสมหนังสือประวัติศาสตร์

1.5 จัดตั้งชุมนุมนักอ่าน เพื่อพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนหนังสือ

2. กิจกรรมชุมนุมประวัติศาสตร์ของโรงเรียน การจัดตั้งชุมนุมประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนที่มีความสนใจประวัติศาสตร์มีความรู้กว้างขวาง และมีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ชุมนุมทางประวัติศาสตร์ยังสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้อีก เช่น การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ การแสดงบทบาทสมมุติในประวัติศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การจัดรายการวิทยุ เป็นต้น

3. กิจกรรมทัศนศึกษาออกสถานที่ การนำผู้เรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์นอกสถานที่เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่าเหตุการณ์ในอดีตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและมีหลักฐานปรากฏอยู่ ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ และสนใจที่จะเรียนมากขึ้น ผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี การนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาออกสถานที่จะมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อผู้สอนได้วางแผน มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน และสอดคล้องกับบทเรียนที่เรียนไปแล้ว นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่แทรกระหว่างการไปทัศนศึกษา รวมทั้งการสรุปผล ประเมินผลภายหลังจากการทัศนศึกษาออกสถานที่

4. กิจกรรมการจัดนิทรรศการ เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตัวอย่างหนึ่งที่ช่วยสรุปผลการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและขยายประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น ในการจัดนิทรรศการผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำงานอย่างเต็มที่ ผู้สอนไม่ควรดำเนินงานการทำงานเสียเอง การจัดนิทรรศการในสถานศึกษาสามารถทำได้ 2 กรณี คือ

4.1 จัดกิจกรรมประจำอาจจัดในเรื่องราวน่ารู้ในประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจะใช้ประโยชน์ได้เสมอโดยเปลี่ยนทุกสัปดาห์หรือระยะเวลาอื่น ๆ ตามสะดวก และสามารถทำเป็นหัวข้อโดยการตั้งประเด็นคำถามให้กับผู้เรียนได้ค้นคว้าหาคำตอบ เช่น ทราบไหมว่าที่มาหรือประวัติความเป็นมาของเรื่องราว/สถานที่ทางประวัติศาสตร์มีที่มาอย่างไร สิ่งที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์มีอะไรบ้าง เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้านที่เราอาศัยอยู่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น เป็นต้น การจัดกิจกรรมเป็นประจำนี้จะจัดทำได้สะดวก หากสถานศึกษาหรือโรงเรียนมีห้องประวัติศาสตร์หรือมีสถานที่เฉพาะ เช่น ห้องโถงในอาคารเรียน โดยผู้สอนมอบหมายให้เป็นรายงานของโรงเรียน

4.2 จัดกิจกรรมเนื่องในบางโอกาสในวันสำคัญของไทย เช่น วันปิยมหาราช วันจักรี วันฉลองเอกราชของประเทศเพื่อนบ้าน วันปฏิวัติ วันที่ระลึกที่สำคัญในประวัติศาสตร์ต่างประเทศ และวันครบรอบ ปี วันเกิด วันสิ้นชีพ ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ โดยการจัดนิทรรศการบางโอกาสต่ออาจกิจกรรมการรวบรวมภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเขียนคำอธิบายประกอบ การทำแผนภูมิ แผนผังประกอบความเข้าใจ การจัดลำดับสิ่งที่แสดง รวมทั้งการประเมินคุณค่าทางผู้เรียนที่ร่วมการจัดนิทรรศการและผู้เรียนที่เข้ามาชม

5. การจัดทำโครงการต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่จัดทำในรูปของโครงการ และมอบหมายให้ผู้เรียนไปปฏิบัติมีหลากหลายโครงการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียบเรียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กิจกรรมการรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมการเขียนชีวประวัติของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น กิจกรรมการจัดทำแผนที่แสดงเส้นทางการอพยพของชาวบ้านในท้องถิ่น กิจกรรมการทำแผนภูมิแสดงเวลาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ กิจกรรมการจัดป้ายนิเทศแสดงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ กิจกรรมการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต กิจกรรมการรวบรวมรายชื่อบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

Murphy, Julia (2007: 68) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ (chronology) เป็นการจำลองเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีตและเชื่อมโยงเหตุการณ์มาสู่ปัจจุบัน
2. กิจกรรมเทียบศักราช ทำให้ผู้เรียนเข้าใจลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ดียิ่งขึ้น
3. กิจกรรมการจัดทำแผนภูมิต้นไม้ (family tree) เกี่ยวกับประวัติบุคคล ทำให้ทราบความเป็นมาของตนเอง ครอบครัวและความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น
4. กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน เป็นการฝึกฝนให้รู้จักการบันทึกเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัว
5. กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด เช่น การอภิปราย การโต้เถียง การปาฐกถา การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ การหาเสียงสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2557: 78) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ดังนี้

1. การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นข้อเท็จจริงในอดีต
2. การฝึกคิดวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและคิดตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ โดยโยงกับปัญหาปัจจุบันและการให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
3. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเกต สืบค้นจากสถานที่จริง และได้สอบถาม ฟัง อ่านจากผู้รู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวซึ่งจะสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้มากขึ้น
4. การสอนให้รู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ นอกจากการจัดการเรียนรู้วิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ข้างต้น ยังมีกิจกรรมที่ให้ความรู้ประสบการณ์ทางประวัติอย่างกว้างขวาง เช่น กิจกรรมการพบปะสนทนากับผู้อาวุโสในชุมชน กิจกรรมการฉายภาพยนตร์ในประวัติศาสตร์ กิจกรรมการสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมการแสดงละคร การแสดงหุ่นในประเภทต่าง ๆ กิจกรรมการร่วมกิจกรรมในวันหยุดทางประวัติศาสตร์ วันครบรอบปี

ของบุคคลสำคัญ กิจกรรมการจดบันทึก กิจกรรมการจัดค่ายประวัติศาสตร์ โครงการงานประวัติศาสตร์ โครงการทางประวัติศาสตร์ ทัศนศึกษา บทบาทสมมุติ การใช้ time line ช่วยในการคิดวิเคราะห์ กิจกรรมการทำชุดการเรียนอย่างง่าย ๆ และกิจกรรมการรวบรวมข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ที่ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองซึ่งนำไปสู่การค้นคว้าจากสถานที่จริง ทั้งการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ในสาระประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดผลสำเร็จต้องมีการจัดอย่างต่อเนื่องและการเน้นผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และสืบค้น (Tactical Intelligence) ทั้งในรูปแบบการสังเกต การค้นหา การซักถาม การทดลองปฏิบัติ อีกทั้งการกระตุ้นทักษะความสามารถในการแยกแยะคุณค่า (Emotional Intelligence) ทั้งในรูปแบบการตัดสินใจ การลงมือ การแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่เห็นด้วย หรือต่อต้าน หรือวางเฉย เป็นต้น ตลอดจนการส่งเสริมทักษะความสามารถในการประมวลเนื้อหาสาระ (Content Intelligence) จากเรื่องราวที่เรียนรู้ใหม่ผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่ถูกจัดเก็บอยู่ในสมอง โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองและสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ มีเหตุผล และทัศนคติทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ ซึ่งความรู้ที่นักคิดต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้ ในวิถีการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

แนวทางการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทย

สุภัทรา อักกะมานัง (2554: 25-27) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นจุดประกายความสนใจ (ขั้นนำ) การจุดประกายความสนใจเพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญจำเป็น ของสิ่งที่จะเรียนเป็นความพยายามที่ผู้สอนทำให้ผู้เรียนเกิดความกระหายใคร่รู้ในสิ่งที่จะเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผนการเรียนรู้ (ขั้นสอน) การวางแผนการเรียนรู้เป็นการระดมความคิด เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมร่วมกัน โดยมีกิจกรรมให้ผู้เรียนร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนให้ชัดเจนว่าต้องการเรียนรู้เรื่องนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นลงมือเรียนรู้ตามแผน (ขั้นสรุป) ขั้นตอนการลงมือเรียนรู้ตามแผนเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันลงมือเรียนรู้ตาม แผนที่วางไว้ด้วยการศึกษาค้นคว้าศึกษารวบรวมข้อมูล หรือศึกษาทดลอง ฯลฯ ตามขั้นตอนวิธีการ ที่กำหนดแล้วบันทึกข้อค้นพบข้อมูลผลการทดลอง

ขั้นที่ 4 ขั้นนำเสนอข้อมูลสรุปความรู้การนำเสนอข้อมูลสรุปความรู้เป็นกิจกรรม ที่ผู้เรียนนำข้อค้นพบ ข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้ของตนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง หรือหาข้อมูลเพิ่มเติม กรณีที่จำเป็น ฯลฯ

ขั้นที่ 5 ขั้นจัดทำชิ้นงาน การจัดทำชิ้นงาน เป็นการเรียบเรียง

นำเสนอสรุปความรู้ ข้อค้นพบของผู้เรียน ให้เป็นรูปธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามความสนใจ และแผนที่วางไว้

สิริวรรณ ศรีพหล (2554: 50-54) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหาและการตั้งสมมุติฐาน การกำหนดปัญหาเป็นขั้นตอนแรกของวิธีสอน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการสังเกต กำหนดปัญหาที่จะศึกษาแล้วค้นคว้าหาข้อสรุป

ขั้นที่ 2 ขั้นรวบรวมหลักฐาน ในขั้นนี้ผู้สอนจะต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีค้นคว้าและบอกแหล่งที่ผู้เรียนจะสามารถแสวงหาและรวบรวมหลักฐานได้ และลำดับความสำคัญของหลักฐานข้อมูล

ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลและหลักฐาน เป็นการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าข้อมูลหลักฐาน โดยใช้การวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์

ขั้นที่ 4 ขั้นตีความหลักฐานและสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องพยายามเรียบเรียงความคิดเห็นของตนเอง โดยอาศัยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เรียบเรียงเนื้อหาข้อมูลใหม่

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลการศึกษา เป็นขั้นของการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการค้นคว้าและสังเคราะห์มาแล้ว มาเรียบเรียงเป็นความรู้และแนวคิดสำคัญ ได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำเป็นรายงาน การเขียนเป็นบทความ การบรรยาย อภิปราย สัมมนา หรือเสนอในสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2557: 6-7) ได้เสนอการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ดังนี้

ขั้นที่ 1 กระตุกกระตุ้น เพื่อให้เกิดความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ ซึ่งอาจสะท้อนผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น การบรรยายภาพตามความเข้าใจของตนเอง การดูวีดิทัศน์

ขั้นที่ 2 สร้างความตระหนักในความสำคัญเรื่องที่จะเรียน เช่น การตั้งปัญหาในสภาพสังคมที่เกี่ยวข้องให้วิพากษ์วิจารณ์ ข้อดี-ข้อเสียสาเหตุและผลกระทบ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในบทเรียน ทั้งด้านการวางแผนการเตรียม การโต้เถียงด้วยประสาทสัมผัสให้มากกว่าการฟัง การเขียน การตอบคำถามตามที่ครูกำหนด

ขั้นที่ 4 การไตร่ตรอง นับเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก เป็นทักษะด้านการคิดวิเคราะห์จากข้อเท็จจริง (ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่) ถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยการนำเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติความเป็นมา หรือภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สอดแทรกอยู่ในสัญลักษณ์ต่าง ๆ มาให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดด้วยคำถามว่า ทำไมและอย่างไร (ไม่ใช่ ใครอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ซึ่งเป็นทักษะการจำ)

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบ เป็นขั้นตอนของการรับรู้สภาพความเป็นจริงนั้นในสังคมรอบตัว ตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง กับความเข้าใจของผู้อื่น รวมทั้งการประเมินสถานการณ์ และความเข้าใจ

ที่ถูกต้อง การรับรู้และการแลกเปลี่ยนแนวคิด การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ที่มีต่อสังคมไทยให้เป็นไปตามครรลองที่ต้องการ

ขั้นที่ 6 การถลบทคิด หรือการย้อนพินิจถึงประโยชน์ที่มีต่อสังคม และประเทศชาติโดยรวม เห็นแนวทางปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นคนไทย ที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมหรือการอนุรักษ์และสืบสาน ความเป็นไทยต่อไป

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยที่หลากหลายวิธีการ สามารถสังเคราะห์ได้เป็นการจัดการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ หรือ 5 ร. ดังนี้

ขั้นที่ 1 รื้อฟื้นความรู้ เป็นขั้นที่ครูทบทวนความรู้เดิมให้ปะติดปะต่อกับความรู้ใหม่ จากการใช้ข่าว กรณีตัวอย่าง เหตุการณ์จริง เพลง เกม รูปภาพ แผนผัง แผนภูมิ ฯลฯ ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ของครูที่หลากหลาย เช่น เทคนิคการใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizers) เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการเล่านิทาน การเล่นเกม การใช้ตัวอย่างกระตุ้นความคิด การใช้สื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 รุกเร้าเรื่องราว เป็นขั้นที่ครูเร้าความสนใจของผู้เรียน จากการซักถาม พูดคุย อภิปรายในสถานการณ์ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดประเด็นในมิติที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์ข้อดี ข้อด้อย

แนวทางในการแก้ไขปัญหา แนวทางในการพัฒนาหรือการอนุรักษ์ สืบไป

ขั้นที่ 3 รวบรวมสืบค้น เป็นขั้นที่ครูให้คำแนะนำในการรวบรวมหาหลักฐาน (เอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง) จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (บุคคล/สถานที่) ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อฝึกทักษะการคิดการตัดสินใจแก้ปัญหา ทักษะการวางแผนการทำงาน ทักษะทางภาษา ทักษะทางสังคม ฯลฯ

ขั้นที่ 4 ร่วมระดมความคิด เป็นขั้นที่ครูให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดร่วมกัน จากการอภิปราย โต้ว่าที่ สนทนากลุ่มใหญ่/ย่อย เพื่อเป็นการฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะทางสังคม ทักษะทางภาษา ทักษะในการทำงานระหว่างกัน

ขั้นที่ 5 รายงานผล เป็นขั้นที่ครูและผู้เรียนสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาทั้งหมดที่ได้จากการปฏิบัติงาน และเสนอแนวทางที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ต่อยอดให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือ 5 ร. สามารถนำมาพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษากับการสร้างสำนึกความเป็นไทยสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษากับการสร้างสำนึกความเป็นไทย

สาระการเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา	ทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน	แนวทางการจัดกิจกรรม การสร้างสำนึกความเป็นไทย
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	ทักษะการศึกษาค้นคว้าในเรื่องราวที่ผู้เรียน มีความสนใจ และเกิดปัญหาข้อสงสัยในการค้นคว้าหาคำตอบ	เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีในศาสนาที่ตนนับถือ โดยการเข้าร่วมศาสนาพิธีทางศาสนาที่สำคัญเป็นประจำ
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	ทักษะการแก้ปัญหา เช่น ความสามารถในการตั้งคำถาม การตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบ สมมติฐานและสรุปเป็นหลักการ	เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการณรงค์การทำความดีในสังคมไทย
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น การทำงานร่วมกับเพื่อนได้ การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายได้	เน้นให้ผู้เรียนบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยการปลูกฝังจิตสำนึกในการบริโภค กินของไทย ใช้ของไทย ประเทศไทยเจริญตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์ หลักการและนำไปใช้ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	เน้นให้ผู้เรียนตระหนักในความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย ตลอดจนช่วยการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเอง
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	ทักษะในการเรียน เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้ โดยการอ่าน ฟัง สังเกต การพูด การเขียน การนำเสนอ การตีความ สร้างแผนภูมิ แผนที่ จดบันทึกรายงาน การใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์	เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปลูกฝังการมีจิตสำนึกร่วมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย และสังคมโลก

จากทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษากับการสร้างสำนึกความเป็นไทยให้มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนสามารถปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามและการมีจิตสำนึกรักความเป็นไทยโดยการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติที่ดีให้กับผู้เรียน ซึ่งหลายครั้งที่ครูผู้สอนมักมุ่งเน้นในรายละเอียดของสาระเนื้อหา มากกว่าการสร้างจิตสำนึก “รักและภูมิใจในความเป็นไทย” ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงไร้คุณค่า การสร้างความรู้และความเข้าใจในสาระสำคัญ แม้ว่าจะมีความจำเป็น แต่การสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทยสำคัญยิ่งกว่า เพราะหมายถึง ความคงอยู่ของชาติไทย ดินแดนไทย เอกลักษณ์ในวัฒนธรรมไทย ซึ่งอาจสูญสิ้นไปได้

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่า การสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทย ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการพร่ำบอกแต่ความดีงาม หรือจดจำรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ให้ความเข้าใจจากความหมายมาให้เห็นในรูปลักษณะและการใช้ประโยชน์ ได้ตระหนักในความสำคัญองบรรพบุรุษในการปกป้องรักษาเอกราชของชาติ และใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหา รวมทั้งนัยสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องซึ่งแน่นอนสาระความรู้เหล่านี้ครูสามารถศึกษาจากผลงานหรือเอกสารที่ผู้เชี่ยวชาญ ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้เผยแพร่แล้วเป็นจำนวนมาก แต่การนำความรู้ดังกล่าวไปใช้อย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกรักและภูมิใจในความเป็นไทย เห็นความจำเป็นการเสียสละตนเพื่อชาติ ย่อมไม่ใช่การท่องและจำได้ และควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

กับผู้เรียนในแต่ละระดับ ถือเป็นการท้าทายความสามารถของครูที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันที่จะช่วยเหลือในการแก้ไขวิกฤตทางสังคมไทยให้เข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

การเรียนรู้ในสาระประวัติศาสตร์ที่แท้จริง และมีประสิทธิภาพ คือการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสและลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างหลากหลายเป็นการเรียนรู้ที่มีกระบวนการ เพราะการเรียนรู้จะเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผนการเรียน การดำเนินการตามแผนที่กำหนด การนำข้อมูลมาวิเคราะห์ การสรุป และการเรียบเรียง ซึ่งแน่นอนว่าในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรม ผู้เรียนจะต้องลงมือสังเกต ปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า และถกเถียงในสิ่งที่พบเห็น ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องเน้นการจัดกิจกรรมในลักษณะที่ผู้เรียนสามารถทำได้ในระบบกลุ่มหรือรายบุคคลส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมนอกเวลาเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดความหลากหลายในกระบวนการเรียนรู้ และเกิดความรู้ใหม่ที่ได้มาจากประสบการณ์ตรง พบเห็นด้วยตนเอง เป็นความรู้ที่ทันสมัยและใกล้ตัว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงที่สามารถส่งเสริมประวัติศาสตร์ในชุมชนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทยและรักมาตุภูมิถิ่นฐานของตนเองตลอดจนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของประเทศสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านการเรียน. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
- กาญจนา ศิริมุสิกะ. (2544). สังคมศึกษา: การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. โครงการสนับสนุนการผลิตตำราคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). เอกสารประกอบการอบรมวิทยากรแกนนำในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลโลก. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุภัทรา อักกะมานัง. (2554). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น. สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- Murphy, Julia. (2007). 100+Ideas for Teaching History. 2nd Edition London: Continuum International Publishing Group.

